

COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME
EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS

© Министерство на правосъдието на Република България, mjs.bg. Разрешението за повторно публикуване на този неофициален превод е предоставено единствено за целите на включването му в базата данни HUDOC на ЕСПЧ.

© Ministry of Justice of the Republic of Bulgaria, mjs.bg. Permission to re-publish this non-official translation has been granted for the sole purpose of its inclusion in the Court's database HUDOC.

ПЕТО ОТДЕЛЕНИЕ

КОПРИНАРОВИ СРЕЩУ БЪЛГАРИЯ

(Жалба № 57176/00 г.)

РЕШЕНИЕ

СТРАСБУРГ

15 януари 2009 г.

ОКОНЧАТЕЛНО

15/04/2009 г.

Това решение може да претърпи редакционни промени.

По делото на Копринарови срещу България,
Европейският съд по правата на човека (Пето отделение), заседаващ като камера в състав:

Пеер Лоренцен (Peer Lorenzen), *председател*,
Райт Марусте (Rait Maruste),
Карел Юнгвирт (Karel Jungwiert),
Ренате Йегер (Renate Jaeger),
Марк Вилигер (Mark Villiger),
Изабел Беро-Льофевр (Isabelle Berro-Lefèvre),
Миряна Лазарова Трайковска (Mirjana Lazarova Trajkovska),

съдии,

и Клаудия Вестердик, *секретар на Отделението*,

след проведено закрито заседание на 8 декември 2008 г.,

се произнесе със следното съдебно решение, постановено на същата дата:

ПРОЦЕДУРАТА

1. Делото е образувано по жалба (№ 57176/00 г.) срещу Република България, подадена на 15 ноември 1999 г. пред Съда на основание на чл. 34 от Конвенцията за защита правата на човека и основните свободи („Конвенцията“) от двама български граждани – г-жа Евгения Петрова Копринарова и нейната дъщеря г-жа Зинаида Кръстева Копринарова („жалбоподателите“).

2. Жалбоподателите са представлявани от г-н Д. Маринов – адвокат, практикуващ в град Пловдив. Българското правителство („правителството“) е представлявано от своя агент – г-жа М. Димова от Министерството на правосъдието.

3. Жалбоподателите твърдят по-специално, че са лишени от тяхната собственост в нарушение на чл. 1 от Протокол № 1.

4. На 18 септември 2007 г. Съдът обявява жалбата за частично недопустима и решава да изпрати уведомление до правителството относно оплакването за твърдяното лишаване от собственост. Съдът решава също да разгледа едновременно допустимостта и съществуването на жалбата (чл. 29, ал. 3 от Конвенцията).

5. Г-жа Калайджиева, избраният по отношение на България съдия, се оттегля от заседанието по делото (чл. 28 от Правилника на Съда). На 1 октомври 2008 г. правителството информира Съда, че в съответствие с чл. 29, ал. 1, б. „а“ от Правилника на Съда на нейно място ще заседава друг избран съдия, а именно г-жа Лазарова Трайковска.

ФАКТИТЕ

I. ОБСТОЯТЕЛСТВА ПО ДЕЛОТО

6. Първата жалбоподателка е родена през 1920 г. Тя е починала на 30 април 2006 г. Втората жалбоподателка, нейна дъщеря и единствен наследник, е изразила желанието си да продължи производството от свое собствено име и от името на починалата си майка. Втората жалбоподателка е родена през 1945 г. и живее в град София.

7. През 1958 г. г-н Копринаров, чиито наследници са жалбоподателите, закупува от държавата един етаж от триетажна къща в град Пловдив. Разгънатата застроена площ на имота е 109 квадратни метра. Имотът е принадлежал на частно лице преди национализацията, извършена от комунистическия режим в България през 1947 г. и в продължение на няколко години след това.

8. След приемането на Закона за възстановяване собствеността върху одържавени недвижими имоти (ЗВСОНИ) през 1992 г. бившите собственици преди национализацията предявяват иск по чл. 7 от този закон срещу жалбоподателите, търсейки обезсилване на правото на собственост на жалбоподателите, както и възстановяване на собствеността си.

9. Делото минава два пъти през съдебната система и Върховният касационен съд постановява окончателно решение на 26 юли 1999 г.

10. Съдилищата разглеждат и отхвърлят редица твърдения, направени от ишците във връзка с твърдени нарушения на устройствените правила и други законови разпоредби, които са в сила през 1958 г. Съдилищата обаче установяват, че съответният документ по делото относно сделката от 1958 г. – одобрение от министъра на държавното строителство – е подписан от началник на отдел в министерството, а не лично от министъра. От това следва, че лицето, на което жалбоподателите са наследници, е получило имота незаконно. Следователно титулт за собственост на жалбоподателите е нищожен и те са осъдени да опразнят имота.

11. Жалбоподателите са съдебно изведени от имота на 17 септември 2001 г. Евикцията се провежда в присъствието на специален представител на жалбоподателите, който е назначен от съответния съд на основание, че жалбоподателите не са намерени на адреса си и изпратените им призовките многократно се връщат недоставени. Жалбоподателите обжалват действията на съдия-изпълнителя, твърдейки наред с другото, че те никога не са променяли адреса си и че техните вещи са повредени. Жалбите са неуспешни. Съдилищата отбелязват, че жалбоподателите не са намерени на посочения от тях адрес и следователно не са налице процесуални нарушения. Също така

повече от месец жалбоподателите не са събрали вещите си и по този начин те самите са отговорни за повреждането, от което се оплакват.

12. След съдебното им извеждане от имота жалбоподателите многократно изпращат писма до общинските власти с молба за обезщетение под формата на общински апартамент или земя, но не получават отговор.

13. На неуточнена дата през 1999 г. жалбоподателите подават иск срещу Община Пловдив и Министерството на държавното строителство и регионалното развитие, като търсят обезщетение за загубата на своята собственост поради административна грешка, допусната през 1958 г. от страна на ответните държавни органи. Те претендират сегашната стойност на апартамента, оценен на 54 000 български лева (BGN) (27 000 евро (EUR)). Искът е отхвърлен с окончателно решение на Върховния касационен съд от 27 юни 2006 г. на основание, че съответното законодателство – Законът за отговорността на държавата за вреди от 1989 г. – не се прилага с обратна сила и че законът предвижда специална схема за обезщетение чрез компенсаторни записи в случаи като този на жалбоподателите.

14. През 2000 г. става възможно за жалбоподателите да получат обезщетение от държавата под формата на компенсаторни записи, които могат да бъдат използвани в приватизационни търгове или да бъдат продадени на брокери.

15. Жалбоподателите подават заявление за обезщетение с компенсаторни записи едва през юли 2006 г., когато искът им за вреди е отхвърлен. На 16 август 2007 г. областният управител обявява тяхно искане за недопустимо, тъй като е подадено извън тримесечния срок от приемането на тази разпоредба през януари 2000 г. Областният управител посочва, че последните изменения на Закона за възстановяване собствеността върху одържавени недвижими имоти (вж. параграф 18 по-долу) не предвиждат нов срок.

16. Считано от неуточнена дата насам жалбоподателите живеят в град София в помещение, предоставено от работодателя на съпруга на втората жалбоподателка.

II. ПРИЛОЖИМО ВЪТРЕШНО ПРАВО И ПРАКТИКА

17. Приложимите предистория, вътрешно право и практика са обобщени в решението на Съда по делото *Великови и други срещу България*, № 43278/98, № 45437/99, № 48014/99, № 48380/99, № 51362/99, № 53367/99, № 60036/00, № 73465/01 и № 194/02, 15 март 2007 г.

18. Малко след постановяването на това решение, на 8 май 2007 г. правителството публикува Наредба за прилагане на чл. 7, ал. 3 от Закона за възстановяване собствеността върху одържавени недвижими

имоти (Държавен вестник, бр. 37 от май 2007 г.). Наредбата дава възможност на лицата, които понастоящем притежават жилищни компенсаторни записи да получат плащане по номинална стойност от Министерството на финансите.

ПРАВОТО

I. ПРЕДВАРИТЕЛНА БЕЛЕЖКА

19. Съдът отбелязва в самото начало, че първата жалбоподателка е починала през 2006 г. и че втората жалбоподателка – нейната дъщеря, е изразила желание да продължи да поддържа жалбата и от нейно име. В подобни случаи, когато жалбоподател е починал в хода на производството по делото, Съдът взема под внимание изявленията на наследниците на жалбоподателя, които са изразили желание да продължат производството пред него. Съдът не вижда причина да се произнесе по друг начин по настоящото дело (вж., наред с други, *Кирилова и други срещу България*, № 42908/98, № 44038/98, № 44816/98 и № 7319/02, § 85, 9 юни 2005 г.).

II. ТВЪРДЯНО НАРУШЕНИЕ НА ЧЛ. 1 ОТ ПРОТОКОЛ № 1 КЪМ КОНВЕНЦИЯТА

1. Жалбоподателите твърдят, че са лишени от тяхната собственост в нарушение на чл. 1 от Протокол № 1 към Конвенцията, който гласи:

„Всяко физическо или юридическо лице има право мирно да се ползва от своите притежания. Никой не може да бъде лишен от своите притежания освен в интерес на обществото и съгласно условията, предвидени в закона и в общите принципи на международното право.

Предходните разпоредби не накарняват по никакъв начин правото на държавите да въвеждат такива закони, каквито сметнат за необходими за осъществяването на контрол върху ползването на притежанията в съответствие с общия интерес или за осигуряване на плащането на данъци или други постъпления или глоби.”

2. Правителството изразява несъгласие с това твърдение.

А. Допустимост

3. Съдът отбелязва, че това оплакване не е явно необосновано по смисъла на чл. 35, ал. 3 от Конвенцията. Освен това той отбелязва, че то не е недопустимо на други основания. Следователно трябва да бъде обявено за допустимо.

Б. По същество

23. Жалбоподателите твърдят, че те са купили апартамента добросъвестно и не са отговорни за административния пропуск, който довежда до анулирането на титула им за собственост четиридесет години по-късно. Те твърдят, че на тяхно разположение няма адекватно обезщетение за лишаването им от собственост. Подчертават, че компенсаторните записи, достъпни за тях през 2000 г., са се търгували за 10% от стойността си по това време, както и че възможността за получаване на такива записи вече не е достъпна за тях след като законът е изменен през 2006 г. Жалбоподателите също така твърдят, че противно на посоченото от правителството, те нямат право да наемат общинско жилище, тъй като тези апартаменти са достъпни само за лица, нуждаещи се от жилища поради социални или здравословни проблеми.

24. Правителството заявява, че реституционните закони, приети след падането на комунизма, са насочени към възстановяване на справедливостта. В случая на жалбоподателите съдилищата са приложили съответния закон правилно. Изискваният справедлив баланс не е нарушен, защото жалбоподателите имат право на наем на общински апартамент и на обезщетение с компенсаторни записи, което след изменението на закона от 2006 г. може да бъде платено по номиналната им стойност. Жалбоподателите са пропуснали своевременно да подадат искане за получаване на такова обезщетение.

25. Съдът отбелязва, че настоящото дело се отнася до едно и също законодателство и въпроси, както делото *Великови и други*, цитирано по-горе.

26. Фактите, от които е налице оплакване, несъмнено представляват намеса в правото на собственост на жалбоподателите и следва да бъдат разгледани в рамките на второто изречение от първата алинея на чл. 1 от Протокол № 1 като лишаване от собственост.

27. Затова Съдът трябва да разгледа дали лишаването от собственост е законосъобразно, в интерес ли е на обществото и постигнат ли е справедлив баланс между интереса на общността и изискванията за защита на основните права на индивида.

28. Съдът отбелязва, че намесата се основава на приложимото законодателство и преследва важна цел в обществен интерес – да се

възстанови справедливостта и зачитането на върховенството на закона. Както и по делото *Великови и други* (цитирано по-горе, §§ 162 – 176), Съдът счита, че в конкретните обстоятелства въпросът дали приложимото законодателство е достатъчно ясно и предвидимо не може да се отдели от въпроса за пропорционалността.

29. Прилагайки критериите, посочени в решението по делото *Великови и други* (цитирано по-горе, §§ 183 – 192), Съдът отбелязва, че договорът на жалбоподателите е обявен за недействителен и те са лишени от собствеността си на единственото основание, че през 1958 г. администрацията не е спазила административна формалност – съответният документ е подписан от началник на отдел, вместо от съответния министър. Грешката очевидно е по вина на държавата, а не на жалбоподателите или на лицето, което те са наследили. Освен това не се твърди, че през 1958 г. г-н Копринаров е имал някаква възможност да се намеси в административните формалности.

30. Съдът счита, че по тази причина настоящото дело е подобно на тези на *Богданови и Цилеви*, разгледани в неговото решение по делото *Великови и други* (вж. § 220 и § 224 от това съдебно решение, цитирано по-горе), където той е приел, че в такива случаи справедливият баланс, който се изисква съгласно чл. 1 от Протокол № 1 към Конвенцията, не може да бъде постигнат без адекватно обезщетение.

31. Съдът отбелязва, че жалбоподателите не са получили обезщетение. Както по едно от делата, разгледани в решението по делото *Великови и други* (вж. §§ 226 – 228) – делото *Цилеви*, – жалбоподателите не са подали заявление за компенсаторни записи, което те са могли да направят през 2000 г. Съдът счита, че в резултат от това жалбоподателите са пропуснали възможността да получат поне между 15 и 25 процента от стойността на апартамента, тъй като това е ставката, при която са се търгували компенсаторните записи до края на 2004 г. Фактът, че цените на записите се покачват в края на 2004 г. или че приложимото законодателство е изменено през 2006 г. и предвижда плащане на компенсаторните записи по номинална стойност, не може да доведе до заключението, че властите са щели да осигурят адекватно обезщетение за жалбоподателите. В действителност жалбоподателите не са могли да предвидят цените на записите или законодателните изменения, а Съдът не може да разсъждава дали те са щели да чакат четири или повече години преди да продадат записите си. Освен това законодателството в областта на обезщетенията се променя често и не е предвидимо (вж. *Великови и други*, цитирано по-горе, §§ 191 и 226).

32. При тези обстоятелства Съдът намира, че на жалбоподателите не е гарантирана ясна и предвидима възможност да получат обезщетение. Отказът им да се възползват от схемата на компенсаторни записи следва да бъде взет предвид при разглеждането на чл. 41, но не може

решително да повлияе върху резултата от оплакването им по чл. 1 от Протокол № 1.

33. Ето защо е налице нарушение на чл. 1 от Протокол № 1.

III. ПРИЛОЖЕНИЕ НА ЧЛЕН 41 ОТ КОНВЕНЦИЯТА

4. Чл. 41 от Конвенцията гласи:

„Ако Съдът установи нарушение на Конвенцията или на Протоколите към нея и ако вътрешното право на съответната Високодоговаряща страна допуска само частично обезщетение, Съдът, ако е необходимо, постановява предоставянето на справедливо обезщетение на потърпевщата страна.”

A. Вреди

35. Втората жалбоподателка претендира 250 000 лева или приблизително 127 000 евро по отношение на пазарната стойност на апартамента. Тя представя експертна оценка от април 2008 г., изготвена от нает от нея експерт. Тя също така претендира 20 000 лева (10 000 евро) за неимуществени вреди, претърпени от нея и майка ѝ.

36. Правителството не представя коментар.

37. Прилагайки установения по подобни дела подход и предвид естеството на установеното нарушение, Съдът намира, че е целесъобразно да определи обща сума като обезщетение за имуществени и неимуществени вреди с оглед стойността на апартамента и всички други релевантни обстоятелства (вж. *Тодорова и други срещу България* (справедливо обезщетение), № 48380/99, № 51362/99, № 60036/00 и № 73465/01, § 10 и 47, 24 април 2008 г.).

38. При определяне на сумата, която да присъди, Съдът припомня, че както е посочил по-горе, неизползването от страна на жалбоподателите на схемата за компенсаторни записи трябва да бъде взето предвид при разглеждането на чл. 41 от Конвенцията. Той отбелязва, че ако жалбоподателите бяха се възползвали от тази схема, те биха получили между 15 и 25 процента от стойността на апартамента. Поради това Съдът счита, че трябва да приложи подходящо намаление на присъденото справедливо обезщетение за сметка на пропуската от страна на жалбоподателите да се възползват от тази възможност за получаване на частична компенсация (вж. параграф 31 по-горе и *Тодорова и други*, цитирано по-горе, § 46).

39. По-нататък Съдът отбелязва, че през 1999 г. пазарната стойност на апартамента е оценена на 27 000 евро от жалбоподателите (вж. параграф 13 по-горе), а през април 2008 г. експертна оценка, поръчана от тях, го оценява на 127 000 евро. Съдът също така отбелязва, че макар на жалбоподателите да не е предоставено общинско жилище, няма индикация, че те са рискували да останат бездомни и от

представените документи се вижда, че те са живели в помещение, предоставено от работодателя на съпруга на втората жалбоподателка.

40. Вземайки предвид изложеното по-горе и всички обстоятелства по делото, както и информацията, с която разполага за цените на имотите в Пловдив, Съдът присъжда на втората жалбоподателка, която поддържа жалбата от свое собствено име и като наследник на първата жалбоподателка, 72 000 евро обезщетение за имуществени и неимуществени вреди.

Б. Разноски

41. Жалбоподателите претендират 12 000 лева (6 130 евро) за правни разноски, направени в производството пред Съда. Те представят договор за процесуално представителство, според който сумите следва да бъдат платени само в случай на успех.

42. Правителството не представя коментар.

43. Според практиката на Съда жалбоподател има право на възстановяване на разноски само доколкото е доказано, че те са били действително и по необходимост направени и са в разумен размер. В конкретния случай, като взе предвид информацията, с която разполага, и горепосочените критерии, Съдът счита за разумно да присъди сумата от 2 500 евро за разноски.

В. Лихва за забава

5. Съдът счита за подходящо лихвата за забава да бъде изчислена на основата на пределния лихвен процент по заеми на Европейската централна банка, с добавени три процентни пункта.

ПО ИЗЛОЖЕНИТЕ СЪОБРАЖЕНИЯ СЪДЪТ ЕДИНОДУШНО:

1. *Обявява* останалата част от жалбата за допустима;
2. *Постановява*, че е налице нарушение на чл. 1 от Протокол № 1 към Конвенцията;
3. *Постановява*
 - (а) ответната държава да заплати на г-жа Зинаида Копринарова в срок от три месеца от датата, на която съдебното решение влезе в сила в съответствие с чл. 44, ал. 2 от Конвенцията, долупосочените суми в левова равностойност към датата на плащането:

- i. EUR 72 000 (седемдесет и две хиляди евро) за имуществени и неимуществени вреди, заедно с всички данъци, които могат да бъдат дължими върху тази сума;
 - ii. EUR 2 500 (две хиляди и петстотин евро) за разноски, заедно с всички данъци, които могат да бъдат дължими от жалбоподателята върху тази сума;
- (б) след изтичане на горецитирания тримесечен срок до извършване на плащането ще бъде дължима обикновена лихва върху горната сума в размер, равен на пределния лихвен процент по заеми на Европейската централна банка за периода на забава, с добавени три процентни пункта;
4. *Отхвърля* останалата част от иска на жалбоподателите за справедливо обезщетение.

Изготвено на английски език и оповестено в писмен вид на 15 януари 2009 г. в съответствие с чл. 77, ал. 2 и 3 от Правилника на Съда.

Клаудия Вестердик
Секретар на Отделението

Пеер Лоренцен
Председател